

T A R İ H VESİKALARI

Sayı : 9

İlkteşrin 1942

Cilt: II

TÜRKİYE DEVLETİNİN MAKARR-İ İDARESİ ANKARA ŞEHRİDİR

Ankara'nın millî mücadeledeki önemli yeri ve rolü, bu devir tarihinin, hiç şüphesiz, en hususi değer taşıyan olaylarından ve millî inkılâp hayatımızın başlıca dönüm noktalarından biridir.

27 ilkkânun 1919 da, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyesi, Sivas'tan gelerek Ankara halkının millî dâvaya olanı inanından duyduğu emniyet ve itimatla burada yerleşmiş ve millî mücadeleyi sevk ve idareye başlamıştı.

23 nisan 1920 te, Türk milletinin hakikî mümessillerinden kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, millet mukadderatını idareye ve devlet istiklâlini koruma savaşına yine Ankara'da devam etti.

13 ilkteşrin 1923 te, ve Türkiye Cumhuriyetinin adıyla saniyle kurulması günlerinin arifesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği bir kararla ¹ *Ankara'nın Türkiye devletinin merkezi olduğunu belirtmiş* ve bu hüküm Cumhuriyetin 20 nisan 1340 (1924) tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda da ikinci madde ile teyidolunmuştur².

Tarih Vesikalari Dergisi, bu sayısıyla bu büyük olayın bazı vesikalarını ve en mühim vesikasının aslının bir tıbbı basımını, okurlarının tetkiklerine sunmakla onur duymaktadır.

Millî Şef ve Reisicumhur İsmet İNÖNÜ'nün Lozan'da Türkiye Devleti adına imzaladıkları ve Büyük Harple, İstiklâl Savaşımızın karşı tarafına imzalattıkları muahedeye bağlı tahliye protokolu³ gereğince 2 ilkteşrin 1923 te İtilâf kuvvetleri İstanbul'u tamamen boşaltmışlardı; 6 ilkteşrin 1923 günü de Türk ordusu bu büyük ve tarihî Türk şehrine, milletin coşkun sevinç gösterileri içinde girmişlerdi.

İstanbul'un hürriyet ve istiklâline kavuşması, devlet merkezinin, yine bu asırlık imparatorluk paytahtına kaldırılmasında türlü, fakat şahsî bakımlardan, menfaat görenlere bu yolda söz söylemek fırsatını verdi. Münakaşa safhasına geçmek ve yanlış tefsir ve temayüllere yol açmak istidadını taşıyan bu düşünceler karşısında Türk inkılâbının her şeyden üstün menfaat ve icaplarına uygun hükmü vermek gerekiyordu. «*Devletin makarr-i*

¹] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanin Mecmuası*, 1340-1924, s. 467. [Vesika-4]

²] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Kavanin Mecmuası*, 1340-1924, s. 365.

³] *Lozan muahedenamesine ekli XIV numaralı protokol, Düstur*, üçüncü tertip, c. V. s. 252-558.

Türk Tarih Vesikaları

*idaresini bir an evvel tesbit ederek, dahilî ve haricî tereddütlere nihayet vermek elzem idi.»*⁴

Hariciye Vekili ve Malatya Mebusu İsmet Paşa, Türk İstiklâl Savaşı'na ve inkılâp davasına yaptığı ve yapacağı bin bir hizmetten birini daha gördü. 9 ilkteşrin 1923 te Büyük Millet Meclisi Reisliği'ne verdiği bir teklifle ve bunun lüzumunu belirten gayet açık, inandırıcı ve kesin gerekçesiyle «*Türkiye Devletinin makarr-i idaresinin Ankara şehri olarak*» kabulünü Millet Meclisi'nden istedi [vesika: 1]. Ertesi gün toplanan ve bu teklifi inceliyen Lâyiha Encümeni «istihdaf ettiği gaye-i askeriye ve siyasiye» bakımından müzakereye şayan bulunduğu dair mazbatasını yaptı [vesika: 2]. Aynı günde Kanun-ı Esasi Encümeni de toplandı. «Hadisatın zaten Ankara'yı makarr-ı tabii olarak irae ve i'dadettiğini» belirterek bu «şeniyetin tesbiti» için yapılan teklifin ilerde hazırlanacak Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun maddeleri arasına katılmak üzere aynen kabulünün heyet-i umumiyeye arzına müttefikan karar verdi [vesika: 3].

13 ilkteşrin 1923 cumartesi günü, ikinci intihap devresinin birinci içtima yılının otuz beşinci toplantısını yapan Türkiye Büyük Millet Meclisi, ruznamesine «Ankara'nın makarr-i idare ittihazı hakkındaki teklifi» koydu ve İkinci Reis Ali Fuat Paşa'nın⁵ başkanlığında saat 4,55 sonrada açılan ikinci celsesinde bu teklifin müzakeresine başladı⁶.

Sırasıyle İsmet İnönü'nün 14 arkadaşının da imzaladığı teklifleri, Lâyiha ve Kanun-ı Esasi Encümenleri mazbataları okundu. Teklife yapılan tek itiraza karşılık Kanun-ı Esasi Encümeni mazbata muharriri ve Gelibolu Mebusu Celâl Nuri⁷ teklifin müdafaasını yaptı. Büyük Millet Meclislerinin ilk devrelerinin orijinal bir siması olan Tunalı Hilmi⁸ ile o tarihte Aksaray Mebusu bulunan Besim Atalay da teklifi övdüler, kanunun kabulü gereğini belirttiler.

Millet Meclisi'nin bu inkılâp adımı hakkındaki kararı o kadar olgunlaşmıştı ve teklifi yapmanın gerekçesi o kadar kesin ve inandırıcı idi ki, meselenin daha çok konuşulmasına ve aydınlanmasına artık lüzum görülmedi. Müzakerenin kifayeti ve Kanun-ı Esasi Encümeninin mazbatasını sırasıyle re'ye konuldu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi, 13 ilkteşrin 1923 cumartesi günü saat 5,35 sonrada şu tarihi kararı vermiş olmanın itminanından duyduğu zevk ve neşe içinde dağıldı:

Türkiye devletinin makarr-i idaresi Ankara şehridir.

Faik Reşit UNAT

Talim ve Terbiye Heyeti üzası

4] *Nutuk*, Gazi Mustafa Kemal, 1935 baskısı, c. II. s. 263.

5] Sayın Nafia Vekili General Ali Fuat Cebesoy.

6] *T. B. M. M. Z.* ikinci intihap devresi birinci içtima senesi, c. II. s. 700-707.

7] Birinci ve ikinci Büyük Millet Meclislerinde Gelibolu ve üçüncü Büyük Millet Meclislerinde Tekirdağı Mebusu olarak bulunan ve 1938 tarihinde vefat eden muharrir Celâl Nuri İleri.

8] Tunalı Hilmi birinci, ikinci ve üçüncü devrelerde Bolu Mebusu olarak B. M. Meclisinde bulunmuş ve 1927 de ölmüştür.

تاریت جدید

نیزه مسلمانان قلمدان آردو نجد و توقولن نطقای فتح بکره و بنده به بر این است
 تدریس و تدریس صد تدریس تدریس . . .
 صد تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
 تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس

بر وقت که این تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
 کتاب تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
 تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
 تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
 تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس

در وقت تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس
 تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس

ساده قانونی - تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس تدریس

Handwritten signatures and stamps, including names like 'Feyyaz', 'Şişli', and 'Kazım'. There are also some illegible stamps and marks.

Millî Şefimiz ve Reiscumhurumuz İsmet İNÖNÜ'nün on dört mebus arkadaşıyla birlikte Ankara'nın devlet merkezi yapılması için 9 ilkteşrin 1923 de Büyük Millet Meclisi Reisliğine vermiş oldukları kanun teklifi

Riyaset-i celileye *]

Lozan muahedesinin mütemmimlerinden olan tahliye protokolünün tatbikatı hitam bulmuş ve baştan başa ecnebi işgalinden kurtulan Türkiye'nin filen tamamıyeti tahakkuk eylemiştir. Milletimizin en kıymetli mallarından İstanbul'umuz hilâfet-i islâmiyenin makarrı olan vaziyetini âlem-i islâm içinde tahsisen ve hasren Türk milletinin vesait-i müdafaa-sına mevdu olarak ilel-ebed muhafaza edecektir. Diğer taraftan Türkiye Devletinin makarr-i idaresi için Büyük Millet Meclisi'nde karar vermek zamanı gelmiştir.

Bir devletin merkezini tayin için esas olacak mülâhazat, yeni Türkiye'nin makarr-i idaresi Anadolu'da ve Ankara şehrinde intihab edilmek lüzumunu âmirdir. Mülâhaza-i mezkûre muahedename ile Boğazlar için kabul edilen ahkâm, yeni Türkiye'nin esas-ı mevcudiyeti memleketin menabi-i kuvvet ve inkişafını Anadolu'nun merkezinde tesis etmek lüzumunu, vaziyet-i coğrafiye ve sevk-ül-ceyşiyenin müsaadesi dahilî ve haricî emniyet ve istidadı hususunda mesbuk olan tecarüb ile hulâsa olunabilir. Bu mülâhazatın herbiri başlı başına bir ehemmiyet-i katıyı haizdir.

Devletin makarr-i idaresinin yeni bir şekilde tesis ve inkişafına bir an evel başlamak ve dahilî ve haricî tereddütlere nihayet vermek için âtidedeki madde-i kanuniyenin kabulünü arz ve teklif ederiz.

9 teşrinievvel 39 (1923)

Madde-i kanuniye — Türkiye Devletinin makarr-i idaresi Ankara şehridir.

Malatya Çorum Diyarbakir Ertuğrul Kütahya Malatya Kastamonu
İsmet Ferit Zülfü Dr. Fikret Seyfi Hilmi Mahir

Erzurum Erzincan Sivas Bursa Bursa Konya İstanbul
Rüştü Saffet Ziya Rahmi Hüseyin Necati Refet Kâzım Hüsni Ali Rıza

Karahisar-ı Sahip
Mehmet Kâmil

*] Bu vesikanın Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivinde bulunan aslının bir tıpkı basımı dergimize eklenmiştir.

Türk Tarih Vesikaları

No. 2

Riyaset-i celileye

Ankara şehrinin Türkiye Devletinin makarr-i idaresi olduğuna dair Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretleriyle rüfekası tarafından muta 9 teşrinievvel 339 tarihli muhavvel teklif-i kanuni encümenimizce mütalâa ve tetkik olundu. İstihdaf ettiği gaye-i askeriye ve siyasiyeye nazaran şayan-ı müzakere görülmekle heyet-i umumiyyeye takdimine karar verildi.

10 teşrinievvel 339 (1923)

Lâyiha Encümeni Reisi
Tokat
Emin

Mazbata Muharriri
Antalya
Ahmet Saki

Kâtip
Necip Ali

No. 3

Riyaset-i celileye

Esbab-ı mucibe mazbatası

Encümenimize 10/X/39 tarihiyle havale buyurulan Ankara şehrinin Türkiye devletinin makarrı olmasına dair Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretleriyle rüfekası tarafından muta ve Lâyiha Encümenince şayan-ı müzakere görülen teklif-i kanuni Encümenimizce de bil-müzakere musib ve muvafık görüldü. Hadisat-ı ahîre, Anadolu'nun hemen vasatında kâin bulunan Ankara'yı zaten makarr-i tabii olarak irae ve i'dadettiğinden bu teklif-i kanuni bir şe'niyetin tesbitinden ibarettir.

Mezkûr teklif-i kanunide münderiç madde-i kanuniyenin bilâhare tanzim ve kabul kılınacak mufassal Teşkilâ-ı Esasiye Kanunumuzun silsile-i mevaddı meyanına idhali temenniyatının heyet-i umumiyyeye aızına müt-tefikân karar verilmiştir.

Kanun-ı Esası Encümeni Reisi
Menteşe
Yunus Nadi

Mazbata Muharriri
Gelibolu
Celâl Nuri

Kâtip
Dersim
Feridun Fikri

Âza
İzmir
Mustafa Necati

Âza
İzmit
İbrahim Süreyya

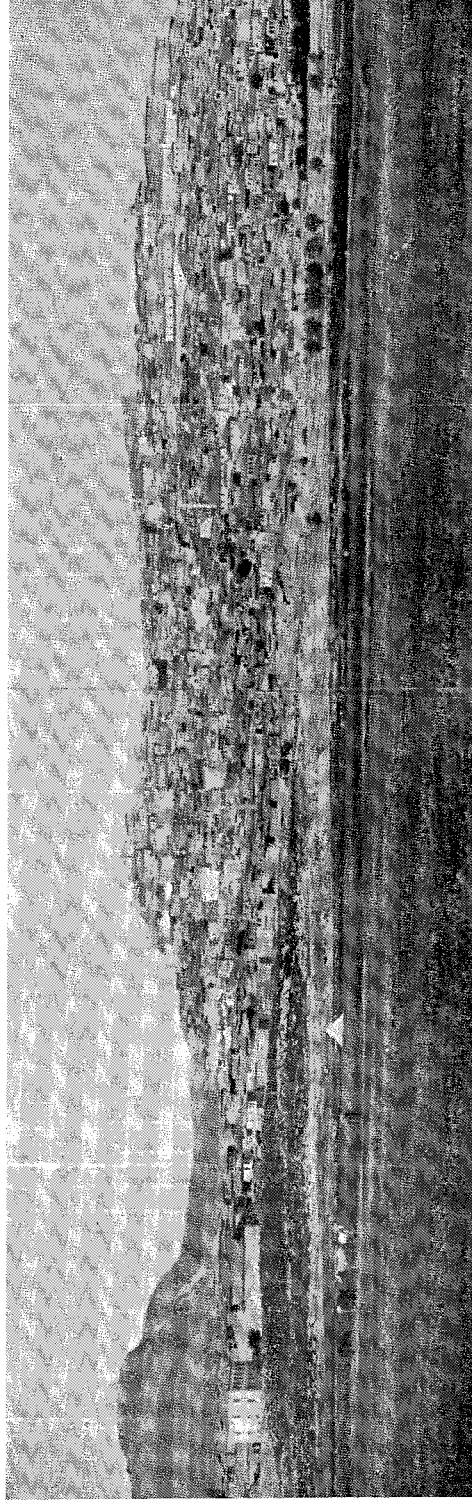
Âza
Niğde
Ebubekir Hazım

Âza
Kars
Ahmet
(bulunamadı)

Âza
Karesi
Ahmet Süreyya

Âza
Bursa
Refet

Âza
Erzurum
Münir Husrev

1900 Yılında Ankaranın genel görünüşü

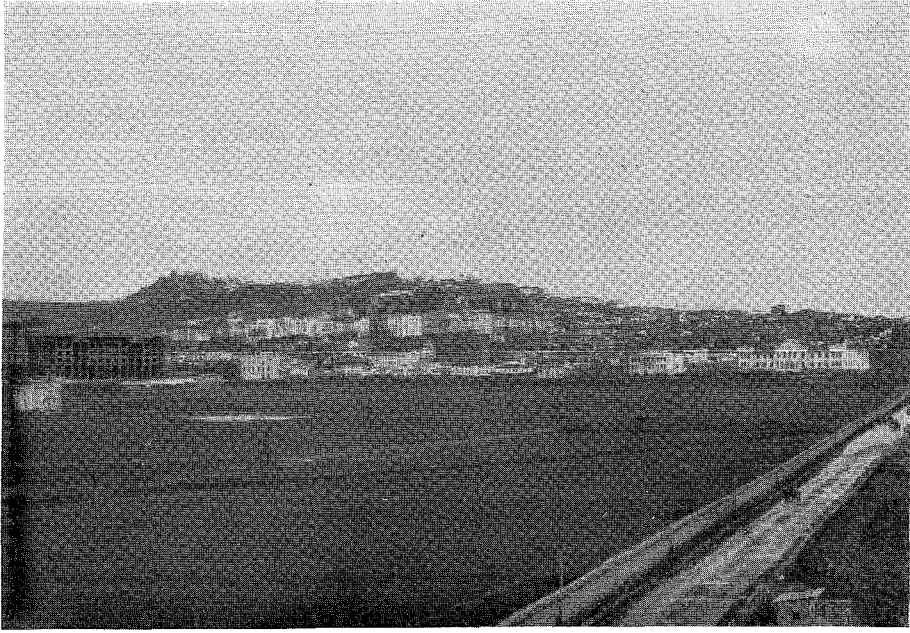

1923 te Ankara

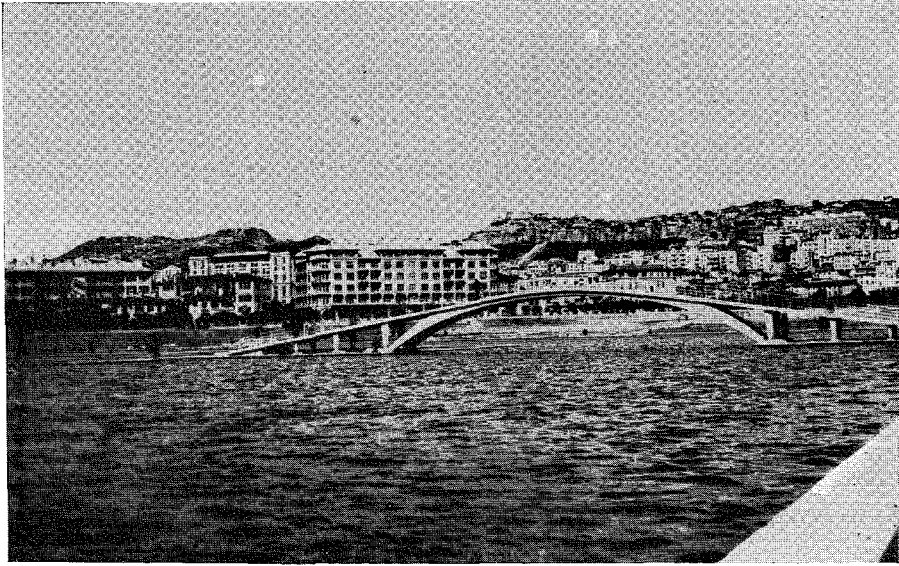

1926 da Ankara

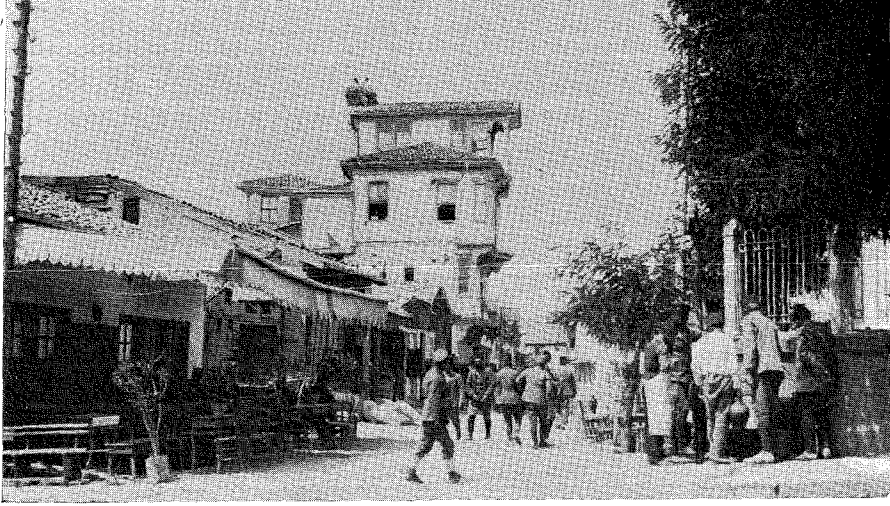

1928 de Ankara

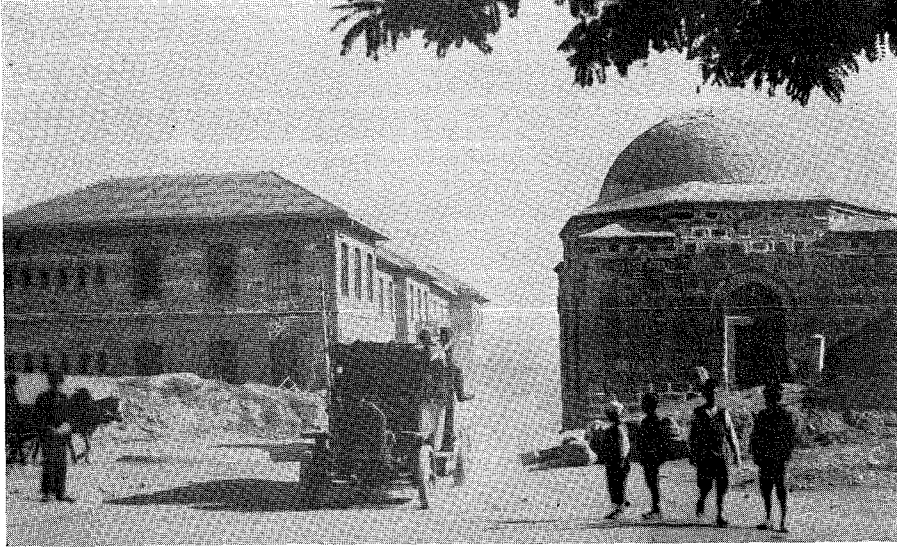
1942 de Ankara

1923 de Ankara : Ulutaş sokağı

1940 ta Ankara : Anafartalar caddesi

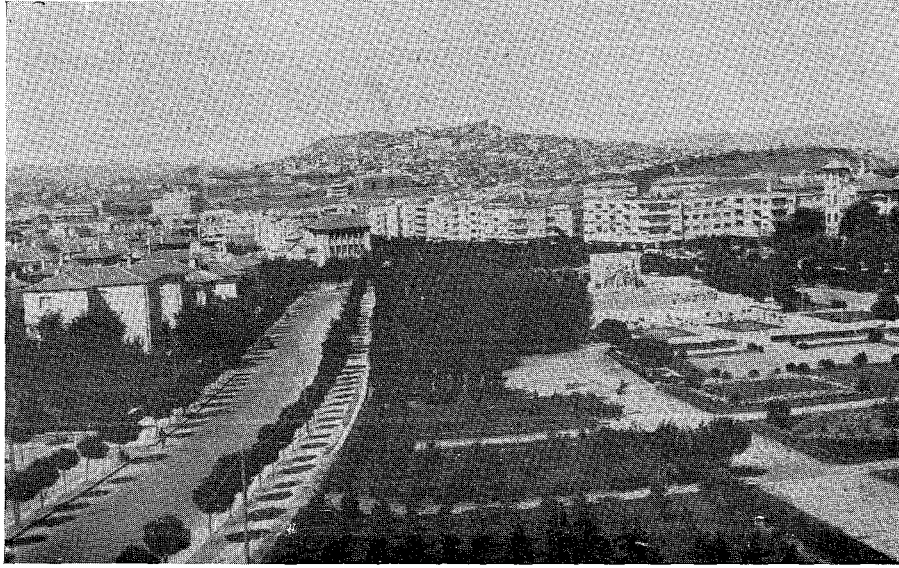
1923 de Ankara : San'atlar Okulunun önünden geçen sokak

1942 de Ankara : San'atlar Okulunun önünden geçen cadde, Atatürk bulvarı

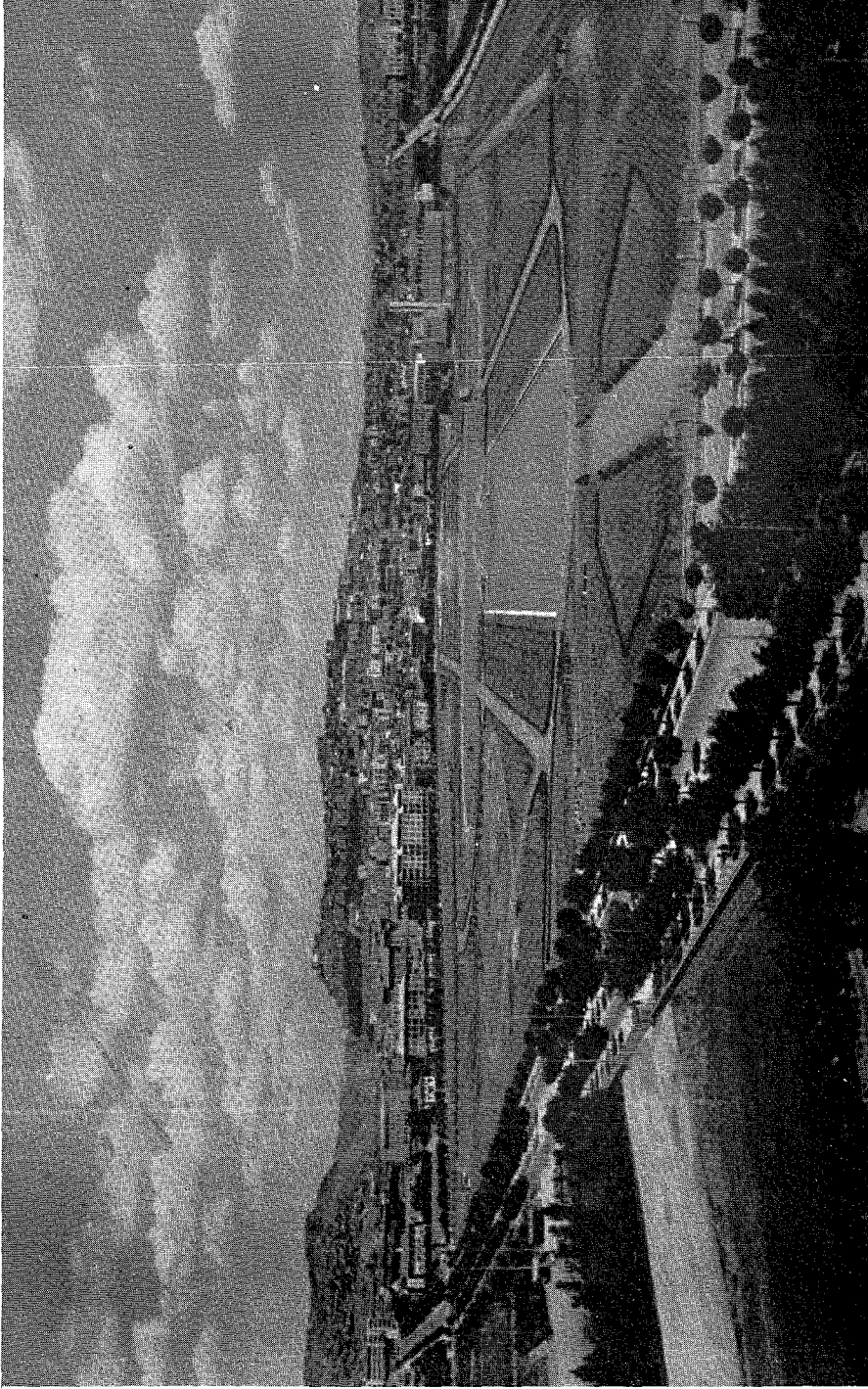

1927 de Ankarada Yenişehirden bir görünüş

1942 de Ankarada Yenişehirden bir görünüş

Ankaranın bugünkü genel görünüşü

Türkiye Devletinin makarr-i idaresi Ankara şehridir

No. 4

**Ankara şehrinin makarr-i idare ittihazı hakkında
T. B. M. Meclisi kararı**

Karar No. 27

Ankara şehrinin Türkiye Devletinin makarr-i idaresi olması hakkındaki Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretlerinin 2/188 numaralı teklif-i kanunisi üzerine Kanun-i Esasî Encümenince tanzim olunan 10. X. 1339 (1923) tarihli mazbata, 13. X. 39 tarihli otuz beşinci içtimanın ikinci celsesinde bil-kırae aynen kabul edilmiş ve Ankara şehrinin Türkiye Devletinin makarr-i idaresi olması ekseriyet-i azîme ile tekarrür etmiştir.

13 teşrinievvel 1339 (1923)

Not :

Tarih vesikaları Dergisinin 8 inci sayısındaki « Mustafa Kemal Paşa'nın Başkumandanlığa tayini ve kendilerine Müşürlük rütbesiyle Gazilik unvanı verilmesi hakkında bazı vesikalar » başlıklı yazımızdaki vesikaların birinde (s. 93) Şeriyeye Vekili Mustafa Fehmi (Gerçekler) in adı yanlışlıkla H Fehmi olarak dizilmiştir. Düzeltilmesini rica ederiz.

F. R. U.